

Магістр 2 року навчання
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ ІНВЕСТУВАННЯ В ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Анотація. Досліджено основні тенденції процесів інвестування в основний капітал підприємств промисловості. Виявлено системні проблеми, що гальмують процеси інвестування власних коштів підприємств на повне та часткове оновлення основних фондів. Подано динаміку узагальнюючих показників ефективності функціонування промислового сектору України.

Аннотация. Исследованы основные тенденции процессов инвестирования в основной капитал предприятий промышленности. Обнаружены системные проблемы, которые тормозят процессы инвестирования собственных средств предприятий на полное или частичное обновление основных фондов. Представлена динамика обобщающих показателей эффективности функционирования промышленного сектора Украины.

Annotation. The basic tendencies of the processes of investing in the fixed assets of industrial enterprises have been investigated. The systemic problems which slow down the processes of investing enterprises' own resources for complete and partial capital renewals have been revealed. The dynamics of summarized indexes of the efficiency of Ukrainian industrial sector functioning is presented.

Ключові слова: капітальні вкладення, інвестиції, основний капітал, оновлення основних фондів, промислова політика.

Промислова політика України, яка сьогодні поглиблена негативними тенденціями, що спостерігаються у світовій економіці, характеризується недосконалим механізмом формування ресурсів для оновлення основних фондів підприємств промисловості. Їх технічний стан потребує суттєвих капітальних вкладень з метою часткового або повного відновлення та забезпечення достатнього рівня якості виробничих потужностей.

У забезпеченні ефективної реалізації модернізаційних реформ вагому роль відіграє інвестиційна діяльність. Динаміка інвестицій є фундаментальним параметром відтворювального процесу, що визначає можливість оновлення основного капіталу, проведення структурних реформ, формування базису стійкого довгострокового розвитку економіки. Лише у 2011 р. вдалося досягти зламу кількарічних негативних тенденцій в інвестиційній сфері. У 2012 р., попри уповільнення динаміки економічного зростання, обумовлене, насамперед, негативними тенденціями розвитку світової економіки, в Україні зберігається доволі висока динаміка інвестиційних процесів. Водночас спостерігається невідповідність обсягів і структурно-динамічних характеристик інвестиційних ресурсів потребам забезпечення розширеного відтворення та вирішення модернізаційних завдань.

Встановлення тенденцій та виявлення проблем уповільнення процесів інвестування в основний капітал підприємств промисловості є передумовою на шляху розробки дієвої державної політики розвитку промислового сектору економіки України.

Однією з основних проблем відтворення в українській економіці є критичний стан основних засобів, ступінь зношеності яких невпинно зростає, досягнувши 74,9 % у 2010 р. Експлуатація застарілих основних засобів призводить до спрямування значної частини капіталовкладень на підтримку існуючого технологічного рівня підприємств. Відсутність дієвих стимулів для інвестування у технологічне переобладнання виробництва призвела до критичного стану основних засобів у низці галузей промисловості. При цьому найкритичніша ситуація склалася на підприємствах машинобудівної галузі, де ступінь зношеності основних засобів становив 83,4 %, а також хімічної та нафтохімічної промисловості та виробництва коксу і продуктів нафтоперероблення, де цей показник наближався до 70 %. Водночас динамічніше відбувалось техніко-технологічне переоснащення у добувній, металургійній, харчовій промисловості та виробництві неметалевої мінеральної продукції, де стан основних засобів покращився.

Результативність реформ, пов'язаних із модернізаційними перетвореннями, насамперед, обумовлюється можливістю забезпечення їх відповідними інвестиційними ресурсами. Доведено, що конкурентоспроможність економіки на макrorівні пов'язана з тривалістю циклу відтворення основних виробничих фондів і, відповідно, продуктивних сил суспільства і визначається загальногосподарською ефективністю капіталовкладень [1].

Динаміка обсягу продукції та основних запасів наведена на рис. 1, динаміка індексу продукції промисловості у 2011 – 2012 роках – на рис. 2.

Узагальнюючим показником ефективності функціонування економіки країни в цілому є ВВП на одну особу, а

промисловості – обсяги реалізованої продукції, індекс цін виробників промислової продукції, приріст основного капіталу, індекс продукції промисловості тощо.

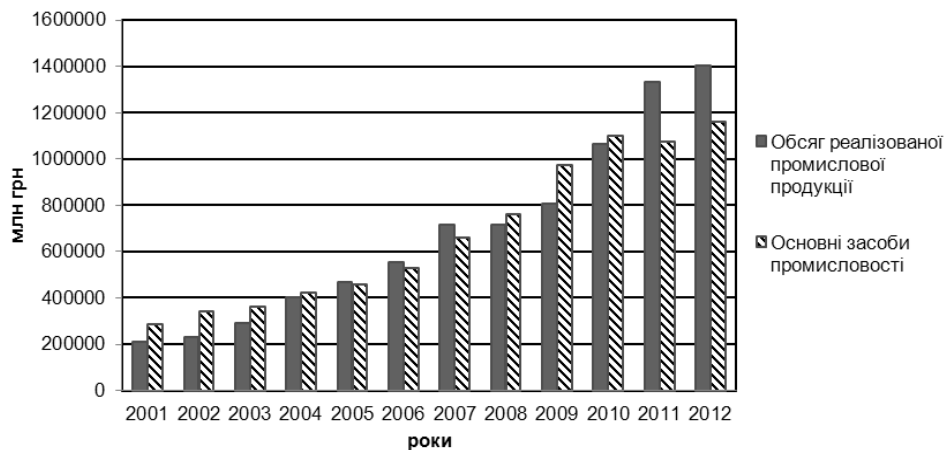

Рис. 1. Динаміка обсягу продукції, основних засобів

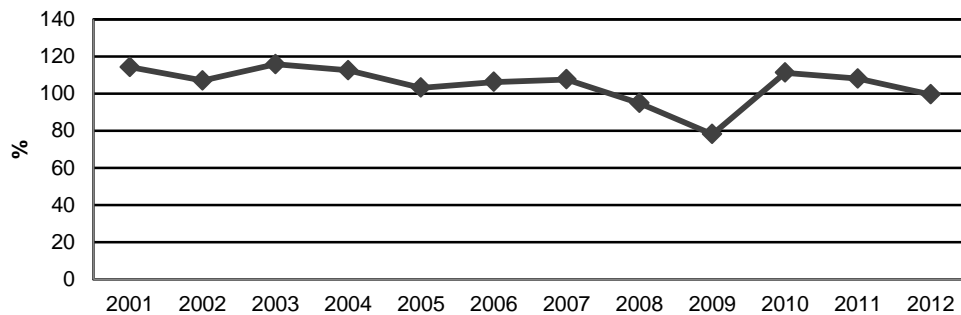

Рис. 2. Динаміка індексу продукції промисловості в 2001 – 2012 рр.

Для того щоб встановити залежність між обсягами випуску продукції у промисловості та процесами інвестування в основний капітал, доцільно дослідити взаємозв'язок та динаміку таких важливих економічних показників, як обсяг промислової продукції, вартість основних засобів, індекс обсягу та цін продукції у промисловості, обсяг ведення в дію нових основних засобів, ступінь зносу основних фондів, фондівіддачу.

Починаючи з 2001 року і до 2004 року спостерігається перевищення вартості основних засобів над вартістю обсягу продукції промисловості, що пояснюється тим, що економіка України характеризувалась відсутністю процесів виробничого відтворення; втратою ринків збуту в результаті занадто високих цін на продукцію промисловості, що обумовлені бартеризацією економіки та низькою якістю продукції; стабільно низькими обсягами виробництва, що супроводжувалось недостатнім рівнем використання виробничих потужностей та суттєвими постійними витратами виробничого характеру. Індекс продукції промисловості також свідчить про економічний спад виробництва.

Підприємства промисловості не мають достатнього обсягу ресурсів для переведення економіки підприємств на інноваційно-інвестиційний шлях розвитку. Зростання обсягів продукції промисловості відбувається в більшій частині за рахунок випереджуючого зростання цін на продукцію, зростання обсягу продукції промисловості за рахунок збільшення продукції у натуральному виразі дало змогу підвищити рівень завантаження виробничих потужностей.

Сучасний етап розвитку української економіки позначений прагненням реалізувати амбітну мету – забезпечити стає економічне зростання за рахунок системної технологічної модернізації та структурної перебудови економіки. Сприятливі рішення цього завдання покликана програма економічних реформ на 2010 – 2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна влада". Серед основних напрямів реалізації програми визначено поліпшення умов залучення інвестицій. Тобто можна стверджувати, що протягом останніх 10 років у промисловості спостерігається зниження віддачі основних засобів, що зумовлено, поряд з іншим, недосконалою політикою підприємств, а також промисловою політикою держави щодо фінансування капітальних вкладень.

Однією з передумов неефективного використання основних засобів промислових підприємств є низька фінансова спроможність щодо придбання та введення в дію нових основних засобів.

Протягом 2000 – 2010 рр. позитивну тенденцію мають показники введення в дію нових основних засобів (рис. 3).

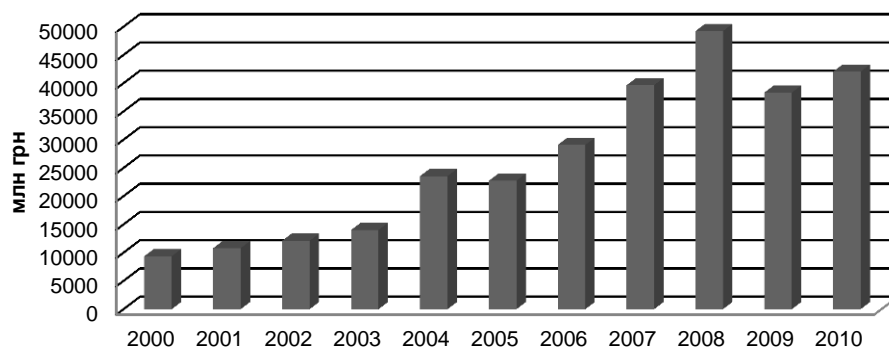

Рис. 3. Динаміка введення в дію основних засобів у 2000 – 2010 рр.

Існуюча активність капітальних вкладень не змінює високого рівня зношеності основних засобів. Коефіцієнт зносу в динаміці має стійку тенденцію до зростання. Так, у 2000 р. він становив 0,488; у 2004 р. – 0,583; у 2008 р. – 0,59; у 2010 році – 0,618. Стійка тенденція зростання ступеня зносу основних засобів у 2009 році зросла та досягла критичного рівня, тобто більше 60 %. Аналогічна тенденція зберігається також протягом 2010 року.

Такий низький рівень фінансування оновлення основних засобів у промисловості, поряд з високим ступенем зносу основних засобів (рис. 4), спричиняє зниження конкурентоспроможності продукції вітчизняного виробника та потребує розробки заходів з активізації інвестування в основний капітал шляхом як на мікро-, так і на макрорівні.

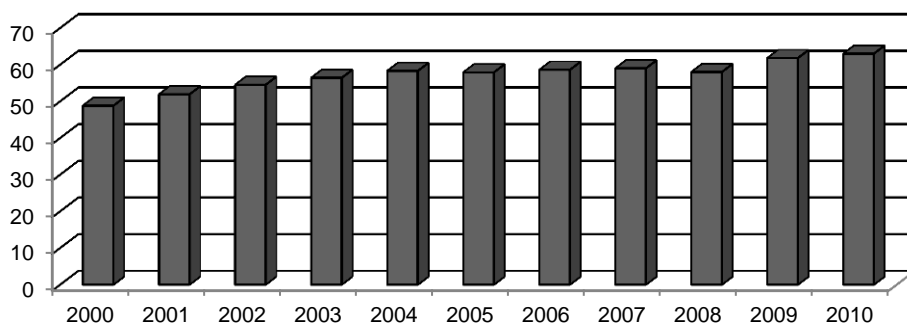

Рис. 4. Ступінь зносу основних засобів у 2000 – 2010 рр.

За підсумками 2011 року майже третину всіх інвестиційних ресурсів (28,5 %), що надійшли у промисловість, було спрямовано у добувну галузь, 23,6 % – у виробництво електроенергії, газу та води, 10,5 % – у металургійну промисловість. За результатами січня – вересня 2012 р. ця диспропорція ще більш поглибилась: 32,5 % промислових інвестицій було спрямовано у добувну промисловість, з них 22,9 % – у добування паливно-енергетичних корисних копалин, 24,1 % склала частка виробництва електроенергії, газу та води, 10,4 % – металургії (рис. 5).

Інвестування у названі галузі промисловості сприятиме підвищенню їхнього рівня матеріально-технічної бази. Водночас низьке інвестиційне забезпечення переробних галузей (зокрема, лише 6,8 % промислових інвестицій було спрямовано у машинобудування у 2011 році, 7,9 % – у січні – вересні 2012 року) формує ризики для удосконалення структури економіки за рахунок підвищення частки високотехнологічних виробництв.

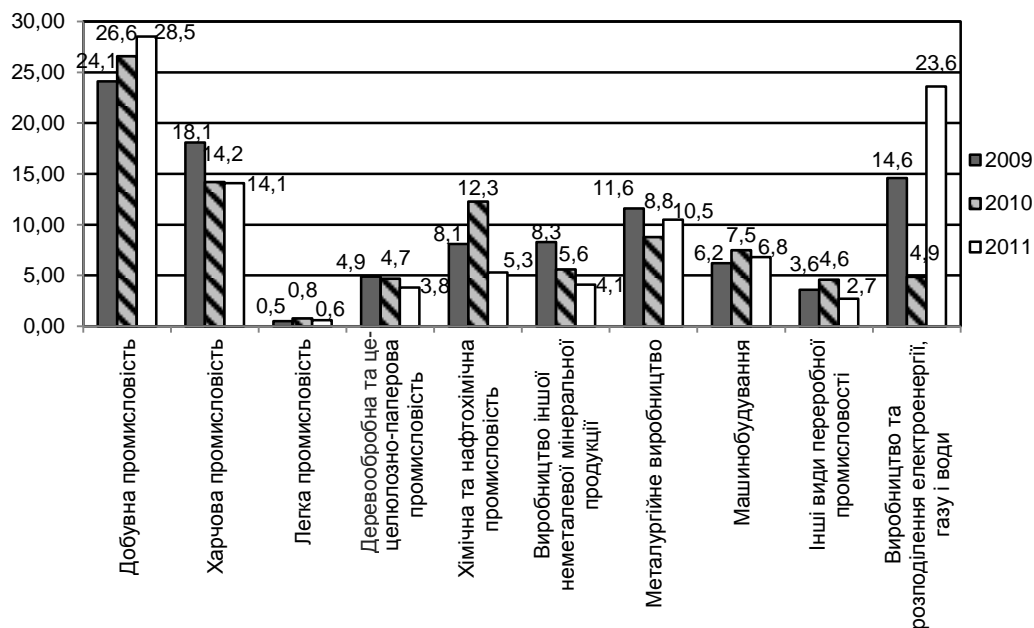

Рис. 5. Структура інвестицій в основний капітал за галузями промисловості, %
(вся промисловість = 100 %)

За період з 2010 р. в Україні було здійснено широке коло заходів щодо вдосконалення інституційного та нормативно-правового забезпечення інвестиційної діяльності, унормовано багато проблемних питань. Розпочалось практичне запровадження низки механізмів стимулювання інвестиційної діяльності. Водночас ці дії часто характеризуються взаємною неузгодженістю, дублюванням, орієнтацією переважно на державне ресурсне забезпечення.

Успішне здійснення модернізації української економіки вимагає проведення послідовної системної державної політики, спрямованої на радикальне збільшення обсягу інвестицій та його спрямування, насамперед, на технологічне оновлення існуючих виробничих потужностей та створення нових виробництв. В умовах дефіциту інвестиційних ресурсів у реальному секторі національної економіки, обмежених можливостей державного інвестування та наявності низки ризиків для продовження висхідних тенденцій інвестиційної діяльності державі необхідно задіяти широкий арсенал механізмів та інструментів, спрямованих на стимулювання інвестиційної діяльності корпоративного сектору економіки, залучення внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів та створення ефективної системи управління інвестиційними процесами.

Наук. керівн. Гриневич Л. В.

Література: 1. Губанов С. Конкурентоспособность экономики – функция системы воспроизводства / С. Губанов // Экономист. – 2003. – № 4. – С. 17. 2. Статистичний щорічник України за 2011 рік / Держкомстат України ; за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Консультант, 2011. – 631 с. 3. Гальчинський А. Становлення інвестиційної моделі економічного зростання України / А. Гальчинський, С. Львович // Економіка України. – 2004. – № 6. – С. 4–11. 4. Шнипко О. Нагромадження основного капіталу як фактор конкурентоспроможності економіки / О. Шнипко // Економіка України. – 2005. – № 7. – С. 23–35.